

«Selecție» și «mutație»: două concepte pentru explicarea fenomenului literar

Teodora DUMITRU*

Key-words: *G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, selection, mutation, Darwin's influence on literary debates*

Lucrarea de față pune în oglindă două concepte din opera critică a lui G. Ibrăileanu și E. Lovinescu. Primul, *selecția literară* – conceptul lui Ibrăileanu – e teoretizat mai consistent în articolul *Literatura și societatea*, din 1912, reprodus în același an ca „Introducere” la *Opera literară a d-lui Vlahuță*, teza sa de doctorat; al doilea este *mutația valorilor estetice*, mult mai notoriul concept lovinescian, ale cărui baze științifice sunt anunțate în *Istoria civilizației române moderne*, pentru a primi o dezvoltare amplă în al șaselea volum al *Istoriei literaturii române contemporane – Mutația valorilor estetice* (1929).

Încă din 1892, în articolul *Darwinismul social*, junele socialist Ibrăileanu își pune problema reformării din temelii a societății și, în acest nobil scop, interpelează teorii de mai vechi sau mai nou răsunset, încercând un mariaj cât mai avantajos între științele naturii și științele sociale, *id est*: între Darwin și Marx, între „selecția naturală” și „lupta de clasă”. Aici aduce în discuție problema „transformismului”, care „pe lângă lupta pentru trai între indivizi, mai este și lupta pentru trai între grupe” și arată, trecându-l pe Darwin prin ciurul etic, că în societatea burgheză, „individualistă”, „selecția naturală e împiedecată, schimonosită, din pricină că instrumentele de muncă sunt monopolizate de o mână de oameni”¹ (Ibrăileanu 1977a : 495). Tot aici, încearcă Ibrăileanu să convertească una dintre constatările capitale ale darwinismului – „Pe o întindere dată, pot trăi mai mulți indivizi, când fac parte din specii deosebite, decât când sunt din aceeași specie” (Ibrăileanu 1977a: 467)² – în opusul său (indivizii din aceeași specie/ clasă n-ar trebui să-și macine

* Academia Română, București.

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului „Valorificarea identităților culturale în procesele globale”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contract de finanțare nr. POSDRU/89/1.5/S/59758.

¹ Fraza rezumă ideile unui simpatizant socialist al vremii, Grant Allen, însă exprimă și adeziunea fermă a militantului C. Vraja-Ibrăileanu la acest tip de interpretare.

² La aceeași concluzie va fi obligat și Lovinescu după apariția volumului al treilea din *Istoria literaturii române contemporane – Evoluția poeziei lirice*, când ia act de spiritul concurențial și individualist al moderniștilor incluși aici. În reflecțiile din „Heautontimorumenos” (Lovinescu 1928),

energiile în lupta cu semenii lor de categorie), pentru a excita sentimentul de clasă al proletariatului în scopul debarcării „speciei” adverse: burghezia. Frontul legitimării coeziunii de clasă va migra, în anii ce urmează, în câmpul literaturii, Ibrăileanu transferând conceptul de *clasă* și în critica literară³ pentru ca ulterior, dezabuzat de eșecul socialist, să-i substituie unul mai puțin conotat politic și mai cu tradiție în critica și istoria literară: *mediul*.

Din zestrea mariajului împotriva naturii dintre selecția darwiniană și lupta de clasă⁴, criticul se va hrăni însă decenii bune, și după ce convingerile sale socialiste vor fi deversate cu mâhnire în debara ca utopice, nerealizabile în contextul de atunci al societății românești. Pe ruinele acestui vis de tinerețe se va ridica un concept nou, *selecția literară*, care va moșteni calitățile și curiozitățile cuplului ce i-a dat naștere, dar va deschide ochi noi asupra cercetării literare din țară.

În *Literatura și societatea* (Ibrăileanu 1975a), criticul găsește un teren mai sigur și mai ferm de precizare a conceptului său, altminteri suficient de bine delimitat atât în cadrul tradiției autohtone (Măiorescu – Gherea), cât și în mișcarea de idei a timpului. Ideea aplicației unor darwinisme la sfera literaturii nu-i aparține, modelele mărturisite fiind Ferdinand Brunetière și William James⁵:

Așadar, odată ce un om excepțional (o „variație întâmplătoare”) convine mediului, acesta îl adoptă și e modificat de omul mare. [...] Cum se vede, e teoria *eroilor*, dar amendată: nu orice om mare, ci numai acela care *convine* mediului. Prin aceeași teorie, care ține mijlocul între a lui Carlyle și a lui Spencer, Taine etc., Brunetière explică și opera scriitorilor, și apariția genurilor literare (Ibrăileanu 1975a: 9)⁶.

Însă ideea amendării vederilor critico-teoretice pe teren românesc și găsierea unei a treia căi între extremele Măiorescu (care, după Schopenhauer, nu admite

criticul se vede nevoit să răstoarne postulatul stendhalian „différence engendre haine” cu argumente curat darwiniene și să observe că, în loc de a se solidariza împotriva unui inamic comun, d-nii Tudor Argezi, Ion Barbu, F. Aderca, Perpessicius, N. Davidescu – „adică forțele cele mai autentice ale modernismului român” – s-au încăierat între dâștii... (Se poate ghici, în subteranele acestei dezolări lovinesciene din 1928, mai vechea tânjire a lui Ibrăileanu după o coerență „de clasă”, din *Darwinismul social*, 1892, *Înrăurirea artei*, 1894 ș.a.; în cazul lui Lovinescu, avem de-a face cu o „clasă” a moderniştilor – pe care mentorul „Sburătorului” îi constată dezbinăți și neașezați doctrinar.)

³ Vezi articolul *Înrăurirea artei*: „[...] cine poate fi *sugestibil* de simțirile unui artist, cine, cu alte cuvinte are o viață asemănătoare sufletească cu a lui? Desigur aceia care au trăit și s-au dezvoltat în și prin aceleași împrejurări sociale ca și dâștul. Prin urmare, va înrăuri asupra celor din *clasa* sa, căci numai aceștia vor fi *sugestibili* de simțirea sa” (Ibrăileanu 1977b: 523)

⁴ Un fel de-a spune „împotriva naturii”; de fapt, raportul dintre selecția naturală și lupta de clasă a fluctuat în funcție de ideologia momentului. De comparat, de pildă, vederile lui Mihai Ralea, care în anii '50 susținea că „Teoria «selecției literare» [...] este în fond pe linia justă a concepției marxiste”, „micuriniște”, ba chiar „pavloviene” (vezi Ralea 1958:204-206), cu opiniile lui Mircea Flonta, care, într-un volum apărut anul trecut, așază între condițiile de existență ale *Originii speciilor* profunza familiarizare a lui Darwin cu ideile lui Malthus și ale economiei de piață de tip *laissez-faire*, ce i-ar fi permis „să imagineze o explicație pe baza unui mecanism causal orb” (Flonta 2010:24).

⁵ *Great Men and Their Environment*, în volumul *The Will to Believe* [nota lui Ibrăileanu, n.m., T. D.] (Ibrăileanu 1975a: 8).

⁶ Vezi *L'Évolution des genres dans l'histoire de la littérature. Introduction; Études critiques sur l'histoire de la littérature française*, vol. V: *La réforme de Malherbe et l'évolution des genres*, Id. vol. VI: *La doctrine évolutive et l'histoire de la littérature* etc. [nota lui Ibrăileanu, n.m., T. D.] (Ibrăileanu 1975a: 9).

imixtiunea mediului în condiția geniului) și Gherea (care nu admite poziția contrară) este indubitabil o cucerire personală. Variabila nouă introdusă de Ibrăileanu pe teren românesc – *temperamentul* „înnăscut” al artistului, care se împotrivesc invaziei mediului în personalitatea sa – va fi adoptată fără rezerve și de Lovinescu, încă de la primele sale texte critice (v. Lovinescu 1906). Dacă progresul în artă e încă o chestiune în dezbatere, progresul în critică e pentru Ibrăileanu un lucru dovedit: soluția selecției operate de mediu avansată de Brunetière și James înlocuind vechile absolutisme (determinismul tainian și simetricul său, „teoria eroilor” a lui Carlyle-Hennequin). După cum întocmai încearcă și Ibrăileanu, să aducă la zi reflecția asupra literaturii și a fenomenelor sale exemplare, arătând care e „adevărul” său:

[Un scriitor] Izbutește dacă se naște într-o lume cu același fel de a simți. Și, desigur, într-o oarecare măsură e influențat de mediul în care trăiește, cum și acest mediu, la rândul său, e influențat de scrisul lui. Iar dacă nu găsește un mediu prielnic, atunci nu e gustat, cetit, lăudat și consacrat. Se poate însă ca după moartea lui să vină o generație care să-l priceapă. Atunci e dezgropat, selectat – gloria lui e postumă. Acesta ni se pare că este adevăratul raport dintre scriitori și societate (Ibrăileanu 1975a: 12).

Urmează o sumă de precizări:

Dar din cine se alcătuieste acest public⁷ care selectează? Uneori e o clasă socială, alteori, o categorie intelectuală. [...] Conachi a fost selectat de boierime și mahalagii. Alecsandri, de toate spiritele „noi” din vremea sa. Eminescu, de „intelectuali” de după 1880. Coșbuc, de temperamentele echilibrate, optimiste.

Uneori, un scriitor corespunde numai în parte categoriei sale sufletești ori sociale. Atunci nu e apreciat *cum trebuie*. E și cazul lui Grigore Alexandrescu [...] Temperament de clasic, cugetător și spirit analist, Alexandrescu n-a prea fost omul vremii. [...] În schimb, ce glorie a avut Bolintineanu, care e așa de sărac față de contemporanul lui Alexandrescu! Dar versurile sale patriotice și eroice corespundeau așa de bine necesităților sufletești ale contemporanilor săi! [*subl. mea, T. D.*] (Ibrăileanu 1975a: 12–13).

Întăriri și lămuriri suplimentare pe marginea conceptului de selecție apar până târziu, într-o suită de articole din 1925 (Ibrăileanu 1979a, Ibrăileanu 1979b, Ibrăileanu 1979c), unde sintagma „să convină mediului” e alternată de cvasi-echivalentele „să coincidă/ să corespundă mediului”.

Cazul Eminescu are cel mai consistent dosar în documentarea chestiunii selecției, din zorii înfiripării acestei problematice în sfera de interes a lui Ibrăileanu (vezi *Înrâurirea artei*, 1894) și până în prefața volumului de *Poezii eminesciene* alcătuit în 1930. Dar ceea ce susține în *Literatura și societatea* rămâne, în linii mari, sinteza opiniilor lui Ibrăileanu în această privință:

Eminescu însuși n-a fost selectat pe vremea când și-a scris poeziile. [...] până în 1880, nu prea avea cine să-l aprecieze⁸. Dar *soarta poetului* Eminescu e plină de

⁷ În articolul *Complectări* (Ibrăileanu 1979c), introduce chiar unele disocieri între *public* și *mediu*.

⁸ Doi ani a căutat Ibrăileanu – „la toate bibliotecile publice din țară, la tot felul de particulari” – „Albumul literar” al societății studenților universitari *Unirea*, de la 15 martie 1886, pentru a afla acolo o poezie cerută de studenți lui Eminescu (*Nu mă înțelegi*) și a se edifica, prin urmare, în privința „corespunderii” poetului cu publicul său; demersul era, așadar, „în legătură cu problema gustului

peripeții. După ce a fost îndumnezeit vreo douăzeci de ani numai ca poet al limbii și al durerii, acum, de vreo zece ani, începe să fie admirat, de către foarte mulți, ca un luptător naționalist. „Proletariatul intelectual” a selectat pe poetul pesimist Eminescu. Naționaliștii de azi selectează pe ziaristul Eminescu și consideră pesimismul poeziei lui ca un fel de rătăcire (Ibrăileanu 1975a: 13).

La prima vedere, între *selecția literară* a lui Ibrăileanu și *mutația valorilor* a lui Lovinescu e un dezacord profund. Una afirmă posibilitatea nelimitată a unei opere de a fi selectată în istoria umanității și în special în istoria națională, cealaltă contestă drastic această ipoteză, admițând-o numai cu concursul snobismului și prin resurecția artificială, de cabinet. Una afirmă posibilitatea reversibilității unei opere sau a unui autor, cealaltă o recuză scurt, pe temeiul decrepitudinii biologice ireversibile. Apoi, dacă la Ibrăileanu *selecția literară* exploatează noi fațete ale operei („mutații progresive” ar fi spus biologiștii de la începutul secolului), la E. Lovinescu, *mutația* acționează distructiv: lumina reflectorului cade, cinic, nu pe obținerea unor noi caractere adaptative, ci pe pierderea celor vechi („mutație regresivă”⁹ ar fi spus biologii contemporani criticului, vezi De Vries 1908).

Unde sunt punctele comune? În primul rând, ideea de selecție „temporară” și „intermitentă” (după clasificarea datorată lui Al. Dima¹⁰) e cât se poate de în asentimentul mutației valorilor: unele opere nu pot fi gustate plener decât în stricta lor contemporaneitate, crede Ibrăileanu; altele sunt recuperate cu lacune; și chiar ideea de selecție permanentă nu postulează cu necesitate selectarea aceluiași aspect din opera unui autor. Ibrăileanu spune clar: soarta postumă a lui Eminescu a fost „plină de peripeții”. Natural, de aici rezultă că multe aspecte ale operei sunt, pe rând, puse în umbră prin mecanisme care, chiar dacă nu presupun completă identitate cu cele arătate de Lovinescu, se suprapun întrucâtva lor. Ideea însăși că un autor poate să nu fie receptat „cum trebuie” în vremea sa, fiind valorizat cu întârziere, e o legitimare *avant la lettre* a mult-hulitei *revizuirii* critice lovinesciene – o sub-specie a mutației. Lovinescu, la rândul său, pare că scrie cu mâna lui Ibrăileanu, considerațiile din *Mutația valorilor...* despre soarta postumă a lui *Don Quijote* și despre „rezurecția” lui Ronsard – o resurecție e drept, artificială, emanată din cabinetul lui Sainte-Beuve și „motivată din nevoia sensibilității romantice de a-și găsi consonanțe în trecut și stabili deci strămoși” (Lovinescu 1973: 391). O adaptare la mediu, ar fi spus Ibrăileanu. (Un exemplu mai recent, dacă doriți: resurecția lui Racine din cabinetul lui Roland Barthes.) Dar nicăieri Ibrăileanu nu

estetic al lui Eminescu și al simțului său de autocritică, și cu problema momentului când a început el să fie selectat de tinerime, adică de primul său public” (Ibrăileanu 1974b: 223). În doi ani, E. Lovinescu, care nu-și irosește vremea cu astfel de afaceri „mărunte” („în ordinea cosmică, astfel de «descoperiri» au exact importanța descoperirii a 101 chibrituri într-o cutie în dauna alteia care conține numai 99” – Lovinescu 1929), în doi ani, așadar, Lovinescu publică *Istoria civilizației române moderne*.

⁹ Vezi și Delage, Goldsmith 1911: 327: „Les mutations peuvent être *progressives* ou *régressives*, suivant qu’il s’agit d’acquisition (ou réveil) ou la perte (ou mise en latence) des caractères”. Teoria latenței ar fi putut fi și ea foarte bine întrebuințată atât de Ibrăileanu în problema selecției postume, cât și de Lovinescu în analiza receptărilor succesive ale lui *Don Quijote*, din *Mutația valorilor*.

¹⁰ Al. Dima (Dima 1947) a identificat patru feluri de „selecții” operate explicit sau implicit în practica criticii lui Ibrăileanu: selecția „temporară”, realizată în contemporaneitate (Creangă), selecția „intermitentă” (Caragiale), selecția „postumă” (Eminescu), selecția „permanentă” (*Miorița* sau Eminescu).

susține că selecția postumă n-ar trebui astfel „motivată”, adică de rațiuni externe operei, deci convergența de idei mi se pare, aici, deplină.

Apoi, nu în ultimul rând, cele două teorii aspiră vădit la standarde științifice (Lovinescu chiar mai mult decât Ibrăileanu, care emite o serie de precauții, arătând că „selecția literară” trebuie înțeleasă „în chip figurat”, nu în litera lui Darwin). Trebuie deci judecate și în lumina acestei intenții de științificitate. Altfel spus, dacă Ibrăileanu se teme că teoria sa nu e îndeajuns de „literară”, Lovinescu, dimpotrivă, se gândește cu strângere de inimă că „mutația valorilor” ar putea fi privită ca neștiințifică. Precauțiile l-au condus pe Ibrăileanu la emfaticizarea ideii de selecție permanentă (atestând ascendentul operei asupra tiraniei mediilor succesive) și la exploatarea obsesivă a exemplului Eminescu; pe Lovinescu, l-au împins în direcția adversă¹¹: reducerea la parametri minimi a rezistenței unei opere în fața timpului. (Vezi manipularea diferită a speței Prévost: dacă pentru Ibrăileanu *Manon Lescaut* e o dovadă suficientă de rezistență a materialului estetic – „Această veche carte e pururea tânără. Ea pare că trăiește cu toată puterea celor o sută de romane ori nuvele ale abatelui Prévost, pe care nu le mai cetesc decât cercetătorii” (Ibrăileanu 1975b: 153), Lovinescu preia exemplul aproape la literă, în *Mutația valorilor...*, dar focalizează problema din unghiul opus: el vede doar cele „o sută șaptezeci” de volume ale abatelui pe care nu le mai citește nimeni; abia *Manon Lescaut* dacă se mai citește...).

În pofida țesăturii de precauții, lovitura cea mai puternică o primește teoria lui Lovinescu, care, la un moment dat, pierde controlul nomologic și aduce

corectivul unui tratament special pentru anumite mari valori literare [...] ce nu se schimbă cu generațiile și modele, rezistând înnoirilor și consolidându-se chiar cu timpul sub forma unei demnități estetice, pe care nimic n-o mai poate clinti din loc (Lovinescu 1933: 4).

Pentru Ibrăileanu, Eminescu e o confirmare a legii selecției; pentru Lovinescu e o infirmare a legii mutației. Pe de altă parte, speța Eminescu, care atacă aspectul legic al mutației, s-ar explica tocmai prin „selecția permanentă” a lui G. Ibrăileanu (*apud* clasificarea lui Dima 1947). În cazul acesta, o teorie care oferă un răspuns acolo unde alta se lovește de o „excepție”, este mai avansată.

În istoria receptării mutației valorilor, toată lumea s-a grăbit să colecționeze excepții de la legea lui Lovinescu – nu și de la a lui Ibrăileanu. E mai bună așadar „legea” lui Ibrăileanu? Nu neapărat, întrucât, în mare măsură, lipsa detractorilor în acest caz e o consecință a lipsei de ecou a teoriei. Dar ar putea fi totuși infirmată legea selecției lui Ibrăileanu? Răspunsul e simplu: legea selecției literare a lui G. Ibrăileanu nu poate fi infirmată; nu se poate demonstra că au dăinuit scriitorii mediocri sau minori. Motivul? Cabala instanței de verdict: ar trebui răsturnat în mod decisiv și integral canonul, lista de valori a umanității. Cine vrea să demonteze legea

¹¹ A se observa că, măcar în acest caz, și nu e singurul, Ibrăileanu și Lovinescu își împrumută discursurile: Lovinescu-determinist, Ibrăileanu-estetist. Se pare că disputele cronice dintre ei și imputațiile ce s-au acumulat au avut oarece roade, chiar dacă neasumate explicit: deși niciunul nu cedează de pe poziția sa ideologică, sunt atenți, fiecare, la reproșurile ce li s-au făcut și pe care și le-au făcut, de-a lungul vremii: Ibrăileanu e așadar, cu băgare de seamă să nu fie prea determinist, Lovinescu să nu fie prea impresionist-estetist. Un fel de aspirație secretă la a ofiția în haina celuilalt.

lui Ibrăileanu trebuie să conteste *întreg* canonul: în fond, orice contestatar al canonului (Eminescu-mare poet, Shakespeare-mare dramaturg etc.) și orice revizionist radical (insurgenții, revoluționarii) atentează la validitatea legii lui Ibrăileanu.

Cine infirmă, în schimb, pe Lovinescu? Creatorii, moștenitorii și adepții oricărui canon în exercițiu (oamenii „de la putere”), care nu acceptă că roadele zbaterii lor sunt destinate să înfunde „columbariile istoriei literare” (sau, în frază călinesciană: „Spiritul nostru creator nu vrea să construiască fără încrederea – fie și iluzorie – în temeinicia lucrului său” – Călinescu 2006: 482–484).

De ce, prin urmare, pare mai solidă legea selecției? Fiindcă articulația ei conceptuală e mult mai laxă (*id est*: mai bogată potențial), fiind reductibilă, în mare, la corespondența dintre cerere și ofertă; nimic concret și decisiv despre factorii implicați în acest joc al „corespondenței”, al „coincidenței” între mediu și operă (motivarea predilecțiilor constante ale publicului pentru cutare operă sau abordare, de pildă, constanță care ar atesta existența unei valori *obiective* a operei). Lovinescu e mult mai strict, mai explicit: operele mor estetic, spune el, au un ciclu vital, un „palpit”, și se fanează ca orice produs biologic; resuscitarea lor (reversibilitatea mutației) fiind în chip real imposibilă. În teoria lui Ibrăileanu, operele nu sunt organisme ireversibile, pot fi resuscitate (vezi posibilitatea selecției postume); apoi, criteriul estetic nu e unul necesarmente pus în vedere, la Ibrăileanu¹², dar e subînțeles – exemplele sale de selecție permanentă, *Miorița* (*Poezia populară* în Ibrăileanu 1920), *Eminescu*¹³, *Manon Lescaut* rămânând incontestabile până azi, din perspectiva viabilității lor estetice. Ce se poate deduce implicit din teoria lui Ibrăileanu este că operele mari nu-și pierd obiectiv valoarea, ci, neselectate la vremea apariției, își așteaptă cumiți publicul, în „firida istoriei” cum ar zice Lovinescu. Nu există depreciere estetică în sens tare la Ibrăileanu, doar conuri de umbră și conuri de lumină; apoi selecția pare pură chestiune de hazard, „accident fericit”, susține Ibrăileanu, în jargonul darwinismului ortodox, importantă fiind, se pare, doar realizarea conjuncției astrale dintre cerere și ofertă pentru ca opera mare să iasă în prim plan. Apoi, regimul strict dualist în care vede Ibrăileanu raportarea unui autor la mediu („scriitorul se naște pesimist ori optimist, cerebral sau pasional, subiectiv ori obiectiv [...] Izbutește dacă se naște într-o lume cu același fel de a simți” (Ibrăileanu 1975a: 12), care-i oferă așadar o șansă de succes de 50%, e o disjungere prea simplistă a problematicii.

Largheța teoriei lui Ibrăileanu are însă avantajul că satisface atât canonul, establishmentul („selecția permanentă”), cât și puseele anticanonice (prin variantele „selecției postume” și a „selecției intermitente”). Versatilitatea ei e atât o calitate, cât și un defect. Calitatea: e greu să fie infirmată *de plano*, fiindcă: 1. are mai multe paliere de verificat (Al. Dima a identificat mai multe feluri de „selecții” operate

¹² Al. Dima (Dima 1947) și, pe urmele lui, Al. Piru (Piru 1967) consideră că teoria lui Ibrăileanu se situează de fapt în afara relevanței estetice a operelor, o teorie a succesului mai degrabă, a celui „*milieu admirateur*” care întâmpină o operă literară. Ralea venise cu precizări suplimentare în „Critical științific G. Ibrăileanu” (Ralea 1958) – arătând că opera selectată primește, altfel spus, „un certificat de asemănare” din partea mediului (expresia îi aparținea, de fapt, lui F. Baldensperger, în *La littérature, création, succès, durée*, 1919).

¹³ Vezi Ibrăileanu 1975a, Ibrăileanu 1979a, Ibrăileanu 1979c, *Prefața* pentru ediția Eminescu 1930.

explicit sau implicit în practica criticii lui Ibrăileanu); 2. palierele selecției sunt enunțate în așa fel încât infirmarea unuia conduce automat la confirmarea celorlalte, *id est*: infirmarea tuturor palierelelor selecției conduce la autocontradicție. De exemplu: cine dezavuează ideea de selecție „permanentă” se poate refugia în ideea de selecție „temporară” sau „intermitentă” (*apud* clasificarea lui Al. Dima – Dima 1947). Defectul: lipsa miezului dur, a consistenței, care procură, de fapt toate avantajele de mai sus.

Lovinescu, în schimb face afirmații consistente și se expune riscului de a fi contrazis fără ca preopinutul să cadă în contradicție; Ibrăileanu nu e atât de generos cu preopinutul, dar nici n-are „tăria opiniunii”: teoria lui e mult mai suspendată în eterul banalității evidente, al apodictiunilor inoperabile (legea cererii și a ofertei), lăsând sub semnul întrebării o sumă de factori pe care Lovinescu are curajul să îi pună în discuție – cum ar fi perimarea operei ca obiect estetic în sine, nu doar ca un produs de relație cu un anumit public¹⁴. Acesta este probabil și motivul pentru care teoria lui Ibrăileanu a fost cvasi-ignorată. De notat însă că aproape toți exegeții lui Lovinescu: Eugen Simion (Simion 1996 I: 138), Florin Mihăilescu (Mihăilescu 1972: 257), Al. George (George 1975: 174) sau Paul Cornea în studiul ce prefățează volumul *Conceptul de istorie literară în cultura românească* (Cornea 1978: 44), comentând teoria mutației valorilor, folosesc într-un context sau altul, vocabula „selecție” [a valorilor] sau creează impresia că parafrazează teoria „selecției literare”, însă niciunul nu simte nevoia să trimită la Ibrăileanu – să agațe termenul de o teorie din istoria criticii românești. În schimb aproape toți, când pomenesc de mutația valorilor lovinesciană, trimit automat la precedentul Zarifopol.

Teoria lui Ibrăileanu mai are un punct slab: corespondența mediu-operă nu e garanția viabilității estetice. Se întâmplă ca mediul să aleagă „greșit”? Da. Ibrăileanu admite și această posibilitate: selectarea lui Bolintineanu în locul lui Alexandrescu este un exemplu (vezi Ibrăileanu 1975a, Ibrăileanu 1979a, Ibrăileanu 1979c). Cine decide însă că Bolintineanu a fost ales greșit? Printre alte răspunsuri posibile, primul la îndemână este: chiar criticul și istoricul literar G. Ibrăileanu. Apoi, de câte asemenea selecții ulterioare și de câte certificate de garanție eliberate de instanțele succesive ale omologării estetice este nevoie pentru un rezultat incontestabil? Răspuns dificil. Cum se explică situațiile de alegeri greșite (*id est*: de coincidențe indezirabile cu mediul, care promovează nulități în loc de valori autentice¹⁵)? Dacă

¹⁴ Teoria lui Lovinescu este, s-ar putea spune în jargon popperian, *falsificabilă* (v. Karl R. Popper, *Logik der Forschung*, 1934, *The Logic of Scientific Discovery*, 1959 și versiunea românească, Popper: 1981), respectiv epistemologic superioară uneia care își ascunde posibilitatea infirmării prin variate „ipoteze auxiliare”, așa cum face teoria lui Ibrăileanu (din perspectiva rigorilor metodologice popperiene, varietatea formelor de selecție indexate de Al. Dima – care par a asigura imunitatea teoriei lui Ibrăileanu – semnaleză, dimpotrivă, o pseudo-teorie, în net dezavantaj față de mutația lui Lovinescu, care, expunându-și punctele „de risc” – *i.e.* posibilitatea falsificării –, își asigură măcar statutul de teorie, dacă nu și pe acela de teorie confirmată sau, *apud* Popper, „coroborată”).

¹⁵ „Selecția” lui Ibrăileanu, pe de altă parte, poate fi citită și ca o „justificare științifică” a conformismului (însuși criticul pronunță vocabula: scriitorii selectați de mediu sunt, din fire, mai „conformiști”, spre deosebire de geniu – incontaminabil, egal cu sine). Răsfoind încercările din anii '50 de a răscoli opera lui Ibrăileanu pe tiparele ideologiei de la putere (vezi Dima 1955, Bratu 1955 sau Ralea 1958), am avut neta confirmare a teoriei lui Ibrăileanu prin ostentivitatea unora de a *conveni* unui mediu anume. Numai că Ibrăileanu evitase până la urmă să pună problema în termeni etici, să judece posibilitatea unei relații vinovate, cu un mediu nociv, corupător. În *Darwinismul social*, articol din

opera aleasă de mediu e o alegere „greșită”, înseamnă implicit și că mediul echivalent opțiunii făcute e „greșit”, fapt care conduce la un paradox de tipul celui din folclorul marxist: „dacă realitatea ne contrazice, cu atât mai rău pentru realitate!” Prin urmare, dacă teoria selecției stă sub inerența erorii, atunci teoria e șubredă. La Darwin nu există *selecție* prin *eroare* (hazardul nu e o *eroare*, întrucât nu se raportează la un sistem veritativ). La Ibrăileanu, da. Eroarea selecției literare va fi corectată, se spune, de selecțiile ulterioare. Dar cine garantează justetea lor? *Consensum gentium*?

În concluzie, teoriile *selecției* și *mutației* rezistă mai bine ca dileme epistemice decât ca întrebări care și-au primit răspunsul. Similare în premise (nu și în consecințele practicii critice), în ultimă instanță cele două teorii se lovesc, braț la braț (e și aici o formă de comunicare – comunicare în eșec), de aceeași aporie: aporia instanței de verdict – cine decide că se păstrează operele mai valoroase estetic? Cine oferă garanția acestei valori, de vreme ce nu s-a elucidat dacă frumosul e contingent sau absolut? – specie a conflictului dintre nominalism și realism sau, dacă vreți, dintre *selecția care precedă esența* și *esența care precedă selecția*.

Dacă am creat până acum impresia că teoria lui Ibrăileanu e mai rezistentă în comparație cu *mutația* lovinesciană, să vedem cum conviețuiește cu o altă teorie a sa. Căci tot Ibrăileanu este și vehiculatorul echivalenței *geniu-revoluție estetică* (ilustrată recurent prin exemplul Eminescu). Cum se împacă însă ideea de „selecție permanentă” cu ideea de *revoluție* a gustului declanșată de apariția geniului? Căci existența lui Eminescu ar face imposibilă apariția altui geniu (care, revoluționând gustul patronat până atunci de Eminescu, ar periclita hegemonia acestuia în canonul literar). Poetul revoluționar Eminescu a „izbucnit” din neant – ca muntele „din câmpia plată”, ca o „catastrofă geologică” – asigură criticul (Eminescu 1930), redefinind parametrii de gust și de vârstă a literaturii. Un alt geniu, apărând după Eminescu, ar bulversa de asemenea parametrii de gust ș.c.l. stabiliți de acesta. Dar asta implică trecerea lui Eminescu într-un con de umbră, pentru ca „unul care cântă mai bine” să ia potul selecției permanente până la următoarea irupție a unui alt geniu pe firmamentul literaturii. Teoria selecției permanente a lui Ibrăileanu intră așadar în

tinerețile socialiste ale criticului, mediul nociv era burghezia, care nu permitea o selecție naturală echitabilă; în 1912, anul în care publică *Literatura și societatea*, socialismul fiind abandonat ca „utopie” (vezi Ibrăileanu 1974a: 54), criticul părăsește și obișnuința de a mai cerceta nocivitatea mediului. Acum nu mai are de apărut posibilitatea unui mediu (politic – socialismul), ci posibilitatea unei literaturi: poporanismul. Așa că eforturile lui se îndreaptă spre găsirea literaturii celei mai nimerite mediului prezent, oricare ar fi acesta. Numai că, astfel pusă problema, militantismele criticului tronează pe un sofism cât se poate de evident: „Amatorii de noutăți cu orice preț se cred foarte înaintați și revoluționari. Și totuși, sunt reacționari, căci «reacționarismul» nu e, nu poate fi altceva decât ceea ce împiedică progresul.”, scrie Ibrăileanu în *Influențe străine și realități naționale* (Ibrăileanu 1979a: 302), cu adresă precisă: „poezia nouă” din Bucureștiul dlui Lovinescu. Altfel spus, livrează premisa poporanistă drept concluzie verificată de istorie (poporanistii sunt progresul, ceilalți sunt reacționari). Lovinescu, pe de altă parte, era liber să susțină contrariul, în aceeași logică a sofismului „noi suntem progresul, ceilalți reacțiunea”. A nu se confunda, așadar, chestiunea alegerii greșite operate de mediu, de tipul Bolintineanu în locul lui Alexandrescu (caz de malpraxis operat de mediu, de rău neintenționat, s-ar putea spune) cu posibilitatea unui mediu nociv în sine; nici măcar burghezismul putred care admite incestul în opera literară, ca la Maupassant, nu întrunește stricta dezavuare a lui Ibrăileanu; criticul renunță să mai judece în termeni de clasă și, odată cu asta, eticismul lui se contractă.

tensiune cu premisele unei alte teorii frecvent invocate în opera sa critică, *teoria geniului* (fasonată la confluența mai multor surse: J.-M. Guyau, William James, Émile Hennequin și – în ce privește ideea de „revoluție” absolută introdusă de geniu în câmpul literaturii – Karl Marx), menținută până în anii maturității târzii (v. prefața la Eminescu 1930). Însă, cum spuneam, teoria selecției literare a lui Ibrăileanu are mai multe paliere, iar selecția permanentă e numai unul dintre ele: teoria geniului-revoluționar e în schimb foarte compatibilă cu ideea de selecție temporară sau intermitentă. Dificultatea care persistă e următoarea: *cine* decretează că un geniu este geniu și *cum* se atribuie această calitate? Prin consensul cui? Este *geniul* o calitate tare, obiectivă, sau e retractabilă? Judecând după atitudinea criticului Ibrăileanu față de poetul Eminescu, calitatea de geniu (și implicit de valoare absolută a poeziei sale) este obiectivă și imuabilă, fiindcă geniile nu evoluează – respectiv nu se conformează mediului –, cum fac talentele ordinare și mediocritățile (Ibrăileanu 1912). Nu ne putem imagina însă un Ibrăileanu dispus să conceedă că Eminescu – la cele mai înalte cote ale geniului său – e, fie și întrucâtva, în minore aspecte, perimat. Fapt cu atât mai convingător cu cât sunt cunoscute încercările criticului de a-l proteja pe Eminescu de Eminescu, *id est*: producția genială a poetului, publicată cu acordul său, în faza de maximă efervescentă creatoare și integritate intelectuală, de leștul irecuperabil al „postumelor” – al poemelor publicate de alții, fără acordul poetului și fără garanția integrității sale intelectuale, în timpul cât a fost bolnav și după moartea sa (vezi Ibrăileanu, ciclul *Edițiile poeziilor lui Eminescu*). Impresionant efortul lui Ibrăileanu, cu atât mai dureros cu cât era pus în operă de un fanatic admirator, care, pentru a conserva și a proteja era nevoit mai întâi să zdrobească. Nimeni în epocă n-a mai scris pagini atât de dure, atât de tranșante, de insistente, despre nebulia fără scăpare a poetului, contorizându-i cinic fiecare pâlpare a intelectului și zădărniciind fiecare impresie de revenire a geniului într-un creier irevocabil degradat, și toate acestea în lumina unui obiectiv strict estetic: *conservarea producției eminesciene în datele dorite și conștient asumate de poet*. Ibrăileanu judeca în linia unei axiologii clasice: boala, degradarea nu produc valori; producțiile unui sclerizat, ale decrepit sau ale unui inconștient nu sunt valori; pentru omologarea unor valori e nevoie de intenționalitatea autorului, de avizul conștiinței treze. Cele mai frumoase poezii ale lui Eminescu sunt scrise cât a fost sănătos, căci boala supune opera poetică acelorași devastări. În urâtul bolii nu e nimic frumos – și Ibrăileanu nu face nicio concesie: producțiile „postume” sunt irecuperabile pentru că sunt probe de *impostură* și *eroare*: o boală care se vrea frumoasă, care se vrea producătoare de obiecte estetice, de obiecte estetice în cea mai pură accepție a lor: poezia! Cu greu se poate imagina un fanatic mai îndemoniat al lui Eminescu decât Ibrăileanu, un ofician mai umil la poalele idolului său, și totuși Ibrăileanu zice: „creierul ramolit” al poetului! Creierul ramolit, descoperit fără putință de tăgadă la autopsie, nu mai putea produce nimic de valoare! Și n-o spune o singură dată. Tot demersul salvării antumelor de „postume” presupune astfel de operații de impietate vârtoasă, de stăruințe în sordid, de dare pe față a detaliilor incomunicabile. Amestecul biografiei în estetic? Da. Dar cu ce consecințe! Adevărul vieții în schimbul adevărului operei – nobil negoț pentru un critic rămas în istoria literaturii prin alte calități decât prin aceea de evanghelist al esteticului. Căci *adevărul operei* lui Eminescu înseamnă, pentru Ibrăileanu, *climaxul*

estetic – cea mai izbutită cu putință versiune a unui poem. Și pentru o virgulă just așezată (și editată), Ibrăileanu saltă brut cearșaful, arătând ulcerările poetului și inaptitudinea lui de a mai comunica în sfera frumosului. Zaraful Ibrăileanu vânzând trupul Cristosului său în schimbul eternizării operei lui „valide”: o ipostază a maximei onestități estetice, executate cu minim de trâmbiță programatică.

Poate părea surprinzător că doi critici cu surse apropiate, care au citit aceleași cărți și aceiași autori – și e suficient să-i amintesc aici pe Taine, Brunetière, Faguet, Guyau, Hennequin, Ruskin, Stapfer ș.a. – au fost atrași pe orbite ideologice antagonice; e ca și cum dintr-un lanț de premise identice s-ar putea ajunge la concluzii izbitor divergente. Este de înțeles că exegeții celor doi critici – interesați precumpănitor de recuperarea lor dialectică, sub varii exigențe – Ibrăileanu recuperat ca marxist, cu probozelile de rigoare, de un Al. Dima (în ediția din 1955), un Savin Bratu sau un Mihai Ralea, apoi ca un promotor neglijat al autonomiei estetice (Mihai Drăgan), Lovinescu recuperat în anii '70 ca *spiritus rector* al autonomismului românesc (Eugen Simion, Al. George și – cu masive „actualizări” ideologice – de Florin Mihăilescu), e de înțeles așadar că exegeții – oficiind strictamente ca avocați pentru salvarea cauzei „clienților” lor –, n-au acordat suficientă atenție punctelor de convergență dintre cei doi critici¹⁶, măcar a celor de convergență teoretică, căutând în schimb să arate mai degrabă excepționalitatea personalității studiate. Există însă, în opera acestor doi critici importanți, suficient material în contul căruia s-ar fi putut specula, în cel mai plauzibil regim cu putință, pentru o istorie a mișcărilor de idei din România începutului de secol XX. Un rol în această operație de antagonizare a similarităților voalate îl va fi jucat poate și convingerea că, în fapt, cei doi critici nefiind oameni de sistem, creiere teoretice, importante au fost în primul rând consecințele *practicii* lor critice. Altfel spus, a fost mai important ce au făcut Ibrăileanu și Lovinescu, nu ce au scris în diverse articole program sau lucrări teoretice; ce autori au promovat, ce direcții au susținut în literatură. Lista lui Ibrăileanu: Mihail Sadoveanu, I.Al. Brătescu-Voinești, Calistrat Hogaș, Demostene Botez, G. Topîrceanu, Ionel Teodoreanu ș.a. vs. lista lui Lovinescu: Tudor Arghezi¹⁷, Ion Barbu, Camil Baltazar, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, de pildă, ar fi expresia unor spirite fundamentale diferite. Oare? Să nu uităm că Hortensia Papadat-Bengescu, înainte de a face fala salonului literar „Sburătorul”, debutase sub auspiciile „Vieții românești”. Și să nu uităm că Lovinescu, în tinerețile sale, tatona o posibilă colaborare cu „Sămănătorul”, refuzul lui Iorga de a primi colaborația tânărului Lovinescu purtând, *volens-nolens*, o parte din vina ulterioarelor sale „deviații” moderniste.

O altă explicație pentru eludarea convergenței ideatice a lui Ibrăileanu și Lovinescu ar fi suspiciunea *ipocriziei* lor teoretice: altfel spus, premisele lor

¹⁶ Cercetând bibliografia critică a celor doi autori, Ibrăileanu și Lovinescu, n-am întâlnit nicio singură frază despre posibilitatea comparării celor două concepte – de *selecție literară* și de *mutație a valorilor estetice*; nici măcar într-o lucrare de sinteză de tipul *Conceptului de critică literară în România*, semnată de Florin Mihăilescu.

¹⁷ Apariția poeziei argeziene în peisajul literelor românești este caracterizată de Lovinescu în termenii „catastrofei geologice” în care explica Ibrăileanu „izbucnirea” „muntelui” Eminescu „din câmpia plată”: „Nimic [...] nu face mai vizibilă *dislocarea* produsă în conștiința noastră estetică decât cazul poeziei argeziene [*subl. mea, T. D.*]” (Lovinescu 1973: 412)

teoretice n-ar fi expresia unei ideaii superioare, satisfăcute prin pura ei coerență internă, necontingentă, ci o avanscenă a mișcărilor concrete de trupe de pe scena literaturii, a concurenței în cel mai darwinian regim cu putință: selecția „de clasă”, *a struggle for life* între poporanism și modernism. Dacă prin teoria selecției Ibrăileanu nu urmărea decât impunerea „pairilor” săi poporaniști (mai dotați, mai adaptați, în opinia criticului, la mediul socio-cultural al începutului de secol, decât simboliztii clorotici), și dacă prin mutația valorilor Lovinescu nu urmărea decât impunerea literaturii prezentului – singura în care posibilitatea contemplației estetice nu e minată de dinte timpului –, astfel pusă problema, teoria „selecției literare” a lui Ibrăileanu și teoria „mutației valorilor” a lui Lovinescu își pierd – în regim speculativ superior – orice demnitate ontologică. Rămâne însă veleitarea operațională, contingentă, joasă, dacă doriți, a unor încercări teoretice care, dacă n-au atins noblețea necontradictorie a marilor sisteme (căci: câte contradicții în opera critică și teoretică a celor doi!), n-au fost nici certă irosire. Dovadă că, dacă listele de valori sunt reciproc contestabile (la nivel superficial însă, rezerva lui Lovinescu pentru Sadoveanu, de pildă – autorul cu care se sumețea Ibrăileanu că a câștigat pariul istoriei – survenind în mare parte din contactul cu scrierile de tinerețe ale acestuia, nu cu marile romane), dacă listele de valori sunt așadar contestabile, teoriile, primate în afara tezismului manifest – *id est* cauza poporanistă vs. cauza modernistă – au făcut o lungă și în bună parte involuntară carieră în critica românească postbelică. A se vedea numai de câte ori și în câte variate contexte folosesc criticii români – chiar exegeți ai lui Lovinescu, cuvântul (neasumat totuși ca un concept și mai ales ca unul introdus de Ibrăileanu) de *selecție* a valorilor!

Apoi, fertilitatea teoriilor a depășit cu mult pragul razei de acțiune pentru care au fost proiectate, trădând cauza imediată a propriilor genitori și găsindu-și confirmarea în surse nepreconizate: selecția postumă de pildă, teoretizată de Ibrăileanu cu aplicațiile Eminescu sau Gr. Alexandrescu, se adecvează splendid tocmai unui actant¹⁸ din tabăra potrivnică (și nu e singurul): cloroticul Bacovia, „selectat” intensiv-compulsiv de critici reprezentativi ai optzecismului românesc. Teoria mutației, la rândul său, a produs atâta scandal euristic¹⁹ (fără a epuiza, însă, problematica), încât arhiva amendărilor sale consumate și virtuale e cel puțin la fel de incitantă speculativ ca miezul ideologic originar cu baza în volumul al șaselea al *Istoriei literaturii române contemporane*.

Apoi, dacă la nivel teoretic în mod cert poate fi stabilit un culoar de comunicare, până și în privința listelor de valori – gândite inițial în regim puternic concurențial – contrastul s-a pierdut, și măcar din acest punct de vedere, mutația valorilor sau măcar mutația contextelor culturale se vede confirmată. Cine-i mai vede astăzi pe Sadoveanu – perla coroanei poporaniste – și pe Arghezi – vârful de lance al listei lovinesciene (un ne-sburătorist, totuși!) – ca emanați ai unor curente de idei contrare, cum erau ele desenate de ideologii literari ai epocii? Publicul în

¹⁸ Folosesc acest termen prețios tocmai pentru că mi-e imposibil să-l imaginez pe a-volitivul Bacovia în postura vorace de concurent, de oponent al cuiva...

¹⁹ De la *Istoria* lui G. Călinescu, până la *Dimineața poezilor* a lui Eugen Simion și la cele „cinci secole de literatură” indexate de Nicolae Manolescu, istoriografia românească abundă în demersuri care – la rigoare – pot fi primate ca tot atâtea tentative de amendare a mutaționismului lovinescian și a epuizării estetice irevocabile.

mod sigur nu, iar istoria literară – scutită de presiunile imediatului junglier-darwinist și animată de pulsuni ecumenice, îi studiază global, creștinește, urmărind ceea ce îi unește, nu ceea ce-i dezbină. Așa se face că Sadoveanu și Arghezi (și, în urma lor, plutoanele poporanist și modernist, în ordine ierarhică) beneficiază deopotrivă de „selecție permanentă” în cel mai înalt grad, spre mirarea probabilă și postumă a promotorilor lor adverși din epocă.

Bibliografie

- Bratu 1955: Savin Bratu, *Moștenirea lui G. Ibrăileanu*, București, Editura pentru Literatură.
- Călinescu 2006: G. Călinescu, *Valoare și ideal estetic* [„Sinteza”, nr. 1, 1927], în G. Călinescu, *Opere. publicistică, I (1920-1932)*, ediție coordonată de Nicolae Mecu, text îngrijit, note și comentarii de Nicolae Mecu, Oana Soare, Pavel Țugui și Magdalena Dragu, prefață de Eugen Simion, București, Editura Academiei, Fundația Națională pentru Știință și Artă.
- Cornea 1978: *Conceptul de istorie literară în cultura românească*, studiu și antologie de Paul Cornea, București, Editura Eminescu.
- de Vries 1908: Hugo de Vries, *Espèces et variétés* [1901], trad. L. Blaringhem, Paris, Félix Alcan.
- Delage, Goldsmith 1911: Yves Delage, Marie Goldsmith, *Théories de l'évolution*, Paris, Flammarion.
- Dima 1947: Al. Dima, *G. Ibrăileanu: concepția estetică*, București, Editura Casa Școalelor.
- Dima 1955: Al. Dima, *Concepția despre artă și literatură a lui G. Ibrăileanu*, București, Editura pentru Literatură.
- Drăgan 1971: Mihai Drăgan, *Opera lui G. Ibrăileanu*, București, Editura Minerva.
- Flonta 2010: Mircea Flonta, *Darwin și după Darwin*, București, Editura Humanitas.
- George 1975: Al. George, *În jurul lui E. Lovinescu*, București, Editura Cartea Românească.
- Eminescu 1930: *Poezii*, ediție alcătuită și prefațată de G. Ibrăileanu, București, Editura „Națională” S. Ciornei.
- Ibrăileanu 1974a: G. Ibrăileanu, *Curentul eminescian*, [„Noua revistă română”, vol. III, nr. 36, 1901], în G. Ibrăileanu, *Mihai Eminescu. Studii și articole*, ediție îngrijită, prefață, note și bibliografie de Mihai Drăgan, Editura Junimea, Iași.
- Ibrăileanu 1974b: G. Ibrăileanu, *Edițiile poeziilor lui Eminescu*, I-IV [„Viața românească”, nr. 1, 1927; nr. 2-3, 1928; nr. 5-6, 1929], în G. Ibrăileanu, *Mihai Eminescu. Studii și articole*, ediție îngrijită, prefață, note și bibliografie de Mihai Drăgan, Editura Junimea, Iași.
- Ibrăileanu 1975a: G. Ibrăileanu, *Literatura și societatea* [„Viața românească”, nr. 7, 1912], în G. Ibrăileanu, *Opere*, ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru, București, Editura Minerva, vol. II.
- Ibrăileanu 1975b: G. Ibrăileanu, *Manon Lescaut* [1911], în G. Ibrăileanu, *Opere*, ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru, București, Editura Minerva, vol. II.
- Ibrăileanu 1977a: C. Vraja, *Darwinismul social* [„Critica socială”, nr. 6-7, 8-9, 1892] în G. Ibrăileanu, *Opere*, ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru, București, Editura Minerva, vol. V.
- Ibrăileanu 1977b: C. Vraja, *Înrâurirea artei*, [„Evenimentul literar”, nr. 9, 1894], în G. Ibrăileanu, *Opere*, ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru, București, Editura Minerva, vol. V.
- Ibrăileanu 1979a: G. Ibrăileanu, *Influențe străine și realități naționale* [„Viața românească”, nr. 2, 1925], în G. Ibrăileanu, *Studii literare*, Editura Minerva, București, vol. II.

- Ibrăileanu 1979b: G. Ibrăileanu, *Evoluția literară și structura socială*, [„Viața românească”, nr. 3, 1925], în G. Ibrăileanu, *Studii literare*, Editura Minerva, București, vol. II.
- Ibrăileanu 1979c: G. Ibrăileanu, *Complectări* [„Viața românească”, nr. 4, 1925], în *Studii literare*, Editura Minerva, București, vol. II.
- Lovinescu 1906: E. Lovinescu, *Teoria mediului și literatura noastră*, în *Pași pe nisip*, vol. I, București, Editura Librăria Națională.
- Lovinescu 1928: E. Lovinescu, *Heautontimorumenos*, „Viața literară”, nr. 72.
- Lovinescu 1929: E. Lovinescu, *Răspuns domnului G. Ibrăileanu*, „Tiparnița literară”, nr. 1.
- Lovinescu 1933: E. Lovinescu, Răspuns la ancheta *Actualitatea lui Eminescu*, „Viața literară”, nr. 149.
- Lovinescu 1973: E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane. Mutația valorilor estetice*, [București, Editura Ancora, 1929], Editura Minerva, vol. II.
- Mihăilescu 1972: Florin Mihăilescu, *E. Lovinescu și antinomiile criticii*, București, Editura Minerva.
- Mihăilescu 1976: Florin Mihăilescu, *Conceptul de critică literară în România*, vol. I, București, Editura Minerva.
- Piru 1967: Al. Piru, *G. Ibrăileanu (viața și opera)*, București, Editura pentru Literatură.
- Popper 1981: Karl R. Popper, *Logica cercetării*, studiu introductiv de Mircea Flonta, traducere de Mircea Flonta, Alexandru Surdu și Erwin Tivig, București, Editura științifică și enciclopedică.
- Ralea 1958: Mihai Ralea, *Scieri despre trecut*, vol. III, București, Editura Minerva.
- Simion 1996: Eugen Simion, *E. Lovinescu, scepticul mântuit* [prima ediție, 1969] ediția a II-a revăzută și adăugită, vol. I-II, București, Editura „Grai și suflet – Cultura națională”.

‘Selection’ and ‘Mutation’: Two Key Concepts in Literary Criticism

This paper offers a parallel insight into two key concepts of two pre-eminent, though antagonised Romanian literary critics from the first half of the 20th century: *the literary selection*, used by G. Ibrăileanu, and E. Lovinescu’s theory concerning *the mutation of aesthetic values*. Both derived from post-Darwinian biology, the concepts mentioned above imply different yet complementary coherent methodological approaches, whose systemic similarities and differences have been currently missed or misinterpreted.